

**Kodeks
postępowania
cywilnego. Tom I B.
Komentarz do art. 425–729**

Wydanie 3.

Kodeks postępowania cywilnego

z dnia 17 listopada 1964 r. (Dz.U. Nr 43, poz. 296)

Tekst jednolity z dnia 19 lipca 2019 r. (Dz.U. 2019, poz. 1460)¹

(zm.: Dz.U. 2019, poz. 1043, poz. 1146, poz. 1469, poz. 1495, poz. 1802, poz. 2128;
Druk sejmowy Nr 45)

(...)

---

¹ Tekst jednolity ogłoszono dnia 5.08.2019 r.

Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze

Księga pierwsza. Proces

(...)

Tytuł VII. Postępowania odrębne

Dział I. Postępowanie w sprawach małżeńskich

Literatura: *J. Bodio*, Mediacja w sprawach cywilnych – zarys problematyki, w: *I. Kraśnicka* (red.), Metodologia pracy w SPP, Warszawa 2009; *taż*, w: *A. Jakubecki* (red.), Komentarz zaktualizowany do ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, LEX 2012; *W. Broniewicz*, Glosa do orz. SN z 3.7.1967 r., I CZ 144/66, OSPiKA 1968, Nr 10, poz. 207; *tenże*, Glosa do orz. SN z 10.7.1972 r., I PR 129/72, OSPiKA 1974, poz. 27; *tenże*, Następstwo procesowe w polskim procesie cywilnym, Warszawa 1971; *tenże*, Powództwo prokuratora w polskim procesie cywilnym, PiP 1966, Nr 7–8; *tenże*, Uznanie powództwa w polskim procesie cywilnym w świetle art. 218 § 2 k.p.c., NP 1957, Nr 7–8; *M.M. Cieśliński*, Postępowanie zabezpieczające w sprawach o rozwód i separację – analiza wybranych zagadnień, PS 2006, Nr 4; *J. Ciszewski*, Europejskie prawo małżeńskie i dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej, Komentarz, Warszawa 2004; *S. Dalka*, Glosa do uchw. SN z 27.2.1979 r., III CZP 5/79, OSPiKA 1980, poz. 139; *B. Dobrzański*, Glosa do orz. SN z 5.4.1968 r., I CR 33/68, OSPiKA 1969; *tenże*, Interwencja uboczna w sprawach o prawa stanu, SC 1970, t. XV; *tenże*, Stosunek spraw o sprostowanie aktu stanu cywilnego w postępowaniu niespornym do powództw o ustalenie, czy strony pozostają ze sobą w stosunku rodziców i dzieci, PiP 1950, Nr 4; *A. Gersdorf*, Postępowanie sądowe w sprawach dotyczących władzy rodzicielskiej, Pal. 1972, Nr 4; *S. Gross*, Postępowanie odrębne w sprawach rodzinnych, Warszawa 1966; *J. Gudowski*, Kodeks postępowania cywilnego, tekst – orzecznictwo – piśmiennictwo, Warszawa 2005; *A. Góra-Błaszczkowska*, Postanowienia sądu I instancji niezaskarżalne zażaleniem, Pal. 2001, Nr 9–10; *J. Górecki*, Unieważnienie małżeństwa, Warszawa 1958; *J. Gwiazdomorski*, Obowiązki alimentacyjne między małżonkami, Warszawa 1970; *E. Holewińska-Lapińska*, Orzekanie separacji, Warszawa 2006; *J. Ignaczewski* (red.), Rozwód i separacja, Warszawa 2012; *J. Ignatowicz*, Interwencja uboczna w sprawach o prawa stanu, NP 1959, Nr 1; *tenże*, Udział prokuratora w sprawach o prawa stanu cywilnego w świetle przepisów obowiązujących od 1 stycznia 1965 r., PiP 1966, Nr 4–5; *J. Jodłowski*, Glosa do orz. SN z 6.7.1962 r., IV CR 566/61, PiP 1963, Nr 12; *J. Klimkowicz*, Interwencja uboczna według kodeksu postępowania cywilnego, Warszawa 1971; *K. Korzan*, Charakter i skutki wyroków wydanych w sprawach małżeńskich, SC 1975, t. XXV–XXVI; *J. Kozak*, Niedopuszczalność powództwa wzajemnego, NP 1991, Nr 4–6; *Z. Krzemiński*, Glosa do uchw. SN z 27.2.1979 r., III CZP 5/79, Pal. 1980, Nr 6; *Z. Krzemiński*, Glosa do uchw. SN z 5.7.1995 r., III CZP 86/95, Pal. 1996, Nr 3–4; *tenże*, Ojcostwo i alimenty, Warszawa 1993; *tenże*, Odpowiedź prawna, Pal. 1990, Nr 11–12; *tenże*, Postępowanie odrębne w sprawach małżeńskich, Warszawa 1973; *tenże*, Przesłuchanie stron w procesie rozwodowym, Pal. 1960, Nr 5; *tenże*, Rozwód. Praktyczny komentarz, orzecznictwo, piśmiennictwo, wzory pism, Warszawa 2006; *tenże*, Separacja. Praktyczny komentarz, orzecznictwo, piśmiennictwo, wzory pism, Warszawa 2006; *tenże*, Sądowe ustalenie ojcostwa, Warszawa 1973; *tenże*, Wyrok w sprawach małżeńskich, Pal. 1973, Nr 3; *Z. Krzemiński*, *W Żywicki*, Zbieg procesu rozwodowego z procesem o alimenty, Pal. 1967, Nr 4; *J. Lapierre*, Glosa do orz. SN z 4.6.1956 r., IV CR 1039/55, NP 1958, Nr 1; *K. Lipiński*, Glosa do orz. SN z 4.6.1956 r., IV CR 1039/55, NP 1958, Nr 1; *M. Lisiewski*, Nowy kodeks postępowania cywilnego, Pal. 1965, Nr 5; *R. Łyczewek*, Luka w przepisie art. 428 KPC, Pal. 1970, Nr 6; *M. Manowska*, Postępowania odrębne w procesie cywilnym, Warszawa 2012; *M. Olczyk*, Komentarz do ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.04.172.1804), LEX 2005; *S. Pałka*, Ustalenie sposobu kontaktowania się z dzieckiem w toku postępowania o rozwód, PS 2006, Nr 2; *M. Pazdan*, O mediacji i projekcie jej unormowania w Polsce, Rej. 2004, Nr 2; *tenże*, Uchybienie i przywrócenie terminu czynności procesowej strony w sprawach cywilnych, Pal. 1961, Nr 5; *K. Piasecki* (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 2009; *J. Rajski*, Gwa-

rancje procesowe prawidłowego rozpatrywania i rozstrzygnięcia spraw rozwodowych, NP 1959, Nr 7–8; Z. Resich, W. Siedlecki, KPC. Komentarz, t. 1, 1975; T. Rowiński, Glosa do orz. SN z 30.10.1956 r., III CR 741/56, PiP 1961, Nr 1; *tenże*, Interes prawny w procesie cywilnym i w postępowaniu nieprocesowym, Warszawa 1971; *tenże*, Powództwo o ustalenie i zaprzeczenie macierzyństwa, NP 1964, Nr 12; *tenże*, Wyrokowanie z urzędu w sprawach ze stosunków rodzinnych w polskim prawie cywilnym, Pal. 1965, Nr 11; F. Rusek, Postępowanie zaoczne w procesie cywilnym, Warszawa 1966; W. Siedlecki, Glosa do uchw. z 14.4.1960 r., 4 CO 3/60, PiP 1961, Nr 2; *tenże*, Odpowiedź prawna, PiP 1947, Nr 1; *tenże*, Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 1972; *tenże*, Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego, PiP 1959, Nr 7; *tenże*, Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego, PiP 1959, Nr 12; *tenże*, Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego, PiP 1969, Nr 2; *tenże*, Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego, PiP 1970, Nr 5; *tenże*, Zasady wyrokowania w procesie cywilnym, Warszawa 1957; W. Stojanowska, Glosa do uchw. z 27.2.1979 r., III CZP 5/79, NP 1981, Nr 1; *taż*, Rozwód a dobro dziecka, Warszawa 1979; *taż*, Zawieszenie postępowania w procesie o rozwód (art. 440) a ochrona dobra dziecka, St. Prawn. 1997, Nr 3–4; M. Sychowicz, Glosa do uchw. SN z 27.2.1979 r., III CZP 5/79, OSPiKA 1980, poz. 139; J. Szombka, Wywiad środowiskowy w sprawach rozwodowych, NP 1978, Nr 5; B. Walaszek, Ustalenie ojcostwa małżeńskiego w polskim prawie rodzinnym, w polskim prawie prywatnym międzynarodowym i procesowym, Kraków 1962; M. Waligórski, Dochodzenie alimentów w procesie, PiP 1951, Nr 8–9; K. Weitz, Jurysdykcja krajowa w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej w prawie wspólnotowym, KPP 2007, Nr 1; *tenże*, w: A. Wróbel (red.), Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy, Kraków 2005; E. Wengerek, Glosa do orz. SN z 25.11.1959 r., II CR 44/59, PiP 1961, Nr 7; *tenże*, Powództwo o ustalenie, RPEiS 1959, Nr 1; *tenże*, Przegląd orzecznictwa, NP 1960, Nr 10; *tenże*, Przegląd orzecznictwa SN w zakresie procesu cywilnego, NP 1962, Nr 11; Z. Wiszniewski, Glosa do uchw. SN z 14.4.1960 r., IV CO 3/60, PiP 1961, Nr 2; *tenże*, Kilka uwag o wyroku zaocznym w znolelizowanym KPC, NP 1951, Nr 1; S. Włodyka, Glosa do orz. SN z 24.6.1966 r., III CZP 42/66, NP 1968; *tenże*, Udział prokuratora w postępowaniu cywilnym w świetle nowego ustawodawstwa, NP 1966, Nr 9; M. Wyrwiński, Komentarz do zmiany art. 436 Kodeksu postępowania cywilnego wprowadzonej przez Dz.U. z 2005 r. Nr 172 poz. 1438, LEX 2006; *tenże*, Postępowanie odrębne w sprawach małżeńskich, Warszawa 2010; D. Zawistowski, Postępowanie zabezpieczające, Komentarz, Wybór orzeczeń, Warszawa 2007.

Rozdział 1. Przepisy ogólne

Wprowadzenie

Spis treści

	Nb		Nb
1. Postępowanie w sprawach małżeńskich	1	4. Obligatoryjne rozpoznanie	4
2. Szczególny charakter przepisów	2	5. Jurysdykcja krajowa	5
3. Przepisy szczególne	3	6. Proponowane zmiany	6

- 1. Postępowanie w sprawach małżeńskich.** Odmienność pewnych kategorii spraw cywilnych sprawia, że przy ich rozpoznawaniu i rozstrzygnięciu nie zawsze mogą być stosowane zasady obowiązujące w zwykłym postępowaniu procesowym. Dlatego też dla pewnych rodzajów spraw cywilnych ustawodawca przewidział – w zakresie postępowania rozpoznawczego – liczne odrębności; jednym z tych postępowań jest postępowanie w sprawach małżeńskich.
- 2. Szczególny charakter przepisów.** Przepisy odrębne mają w stosunku do przepisów o procesie **charakter przepisów szczególnych**, o wyraźnie określonym zakresie zastosowania.
- 3. Przepisy szczególne.** Przepisy dotyczące postępowania w sprawach małżeńskich są przepisami szczególnymi w stosunku do przepisów o procesie, **wyłączają ich zastosowanie w zakresie objętym odrębną regulacją**. Regulacja ta nie ma jednak charakteru kompleksowego. W konsekwencji należy przyjąć, że postępowanie w tych sprawach odbywa się według zasad i przepisów określonych w postępowaniu zwykłym, przy uwzględnieniu odrębności uregulowanych w przepisach o postępowaniu w sprawach małżeńskich. Przepisy o postępowaniach odrębnych, jako przepisy wyjątkowe, z założenia wyczerpujące, nie powinny być interpretowane w sposób roz-

szerzający. Wykluczona jest również w zasadzie możliwość odpowiedniego stosowania tych przepisów (*J. Koper*, w: *H. Dolecki, T. Wiśniewski*, KPC. Komentarz, t. 2, 2013, wprowadzenie do art. 425, Nb 11 i cyt. tam literatura; *U. Dąbrowska*, w: *J. Ignaczewski* (red.), Rozwód i separacja, s. 228).

Wyróżnienie (uwzględnienie) postępowania w sprawach małżeńskich w ramach postępowań odrębnych spowodowane było charakterem tych spraw (swoistość ich elementów przedmiotowych) oraz doniosłością społeczną, która sprawia, że w wielu gałęziach prawa sprawy te podlegają z reguły szczególnej regulacji (*U. Dąbrowska*, w: *J. Ignaczewski* (red.), Rozwód i separacja, s. 228).

4. Obligatoryjne rozpoznanie. Sprawy małżeńskie uregulowane w art. 425–452 KPC **podlegają obligatoryjnemu rozpoznaniu w tym trybie**. Z zasady niepołączalności trybów, wyrażonej w art. 191 KPC wynika, że wymienione sprawy nie mogą być łączone ze sprawami rozpoznawanymi w trybie zwykłym. Zasadniczo w postępowaniu tym rozpoznawane są niemajątkowe sprawy małżeńskie. Wyjątki w tym zakresie przewidziane zostały w przypadku spraw o rozwód i separację, a także o unieważnienie małżeństwa.

5. Jurysdykcja krajowa. Jurysdykcję krajową w **sprawach dotyczących rozwodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa, a także w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej w ramach Unii Europejskiej należy ustalać na podstawie art. 3–17 rozp. Rady (WE) Nr 2201/2003 z 27.11.2003 r.** dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie Nr 1347/2000 (Dz.Urz. WE L Nr 338, s. 1 ze zm.) – szerzej na temat ww. rozp. zob. *J. Maciejowska*, w: *J. Ignaczewski* (red.), Rozwód i separacja, s. 497 i n.; *K. Weitz*, Jurysdykcja krajowa w sprawach małżeńskich, s. 87 i n.; *K. Weitz*, w: *A. Wróbel* (red.), Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy, s. 651–668; *J. Ciszewski*, Europejskie prawo małżeńskie, s. 180 i n.

6. Proponowane zmiany. Sejm RP VIII kadencji pracował nad rządowym projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Druk Nr 3254), dotyczącym wprowadzenia rozwiązań, które mają przyspieszyć uzyskiwanie alimentów przez dzieci od rodziców (natychmiastowe świadczenia alimentacyjne orzekane w sposób uproszczony), wprowadzenia rozwiązań mających na celu szczególną ochronę dzieci w sytuacji rozwodu lub separacji rodziców (piecza naprzemienna), rozwinięcia mechanizmów wzmacniających wykonywanie orzeczeń regulujących kontakty z dzieckiem oraz wprowadzenia nowej instytucji tzw. rodzinnego postępowania informacyjnego. Celem autopoprawy jest rezygnacja z nowelizacji zmierzającej do wprowadzenia priorytetu pieczy naprzemiennnej jako sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej w przypadku orzeczenia rozwodu lub separacji oraz orzekania o władzy rodzicielskiej rodziców żyjących w rozłączeniu.

Art. 425. [Przedmiot]

Przepisy niniejszego rozdziału stosuje się w sprawach o unieważnienie małżeństwa, o ustalenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa i o rozwód oraz o separację na żądanie jednego z małżonków.

Spis treści

	Nb		Nb
I. Zakres przedmiotowy	1–13	7. Powództwo o ustalenie nieistnienia małżeństwa – orzecznictwo	7
1. Zakres przedmiotowy	1	8. Ustalenie treści aktu małżeństwa	8
2. Podstawa materialnoprawna	2	9. Niezgodność z prawdą aktu stanu cywilnego	9
3. Dopuszczalność kumulacji roszczeń	3	10. Powództwo o ustalenie nieistnienia małżeństwa a rozwód	10
4. Ustalenie nieistnienia małżeństwa	4		
5. Rozgraniczenie postępowań	5		
6. Powództwo o ustalenie nieistnienia małżeństwa	6		

11. Sprostowanie aktu stanu cywilnego	11	4. Prokurator	17
12. Tryb sprostowania aktu stanu cywilnego	12	5. Udział prokuratora	18
13. Kolidzja	13	6. Rzecznik Praw Obywatelskich	19
II. Zakres podmiotowy	14–24	7. Małżonek nieznan z miejsca pobytu	20
1. Zakres podmiotowy	14	8. Interwencja uboczna	21
2. Osoba ubezwłasnowolniona	15	9. Interwencja uboczna a rozwód	22
3. Krąg osób zainteresowanych	16	10. Osoba interwenienta	23
		11. Dopuszczalność interwencji ubocznej	24

I. Zakres przedmiotowy

- 1. Zakres przedmiotowy.** W postępowaniu w sprawach małżeńskich rozpoznawane mogą być sprawy: 1) o unieważnienie małżeństwa, 2) o ustalenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa oraz 3) o rozwód lub o separację na żądanie jednego z małżonków.
- 2. Podstawa materialnoprawna.** Podstawę materialnoprawną powództw dochodzonych w ramach omawianego postępowania wyprowadzić należy co do zasady z przepisów prawa rodzinnego. **Powództwo o unieważnienie małżeństwa** można oprzeć na podstawach przewidzianych w art. 10–16 KRO (art. 17 KRO). **Powództwo o ustalenie istnienia małżeństwa** jak również o **ustalenie nieistnienia małżeństwa** należy wytoczyć w oparciu o przepis art. 2 KRO i może dotyczyć sprawy o ustalenie, że małżeństwo nie zostało zawarte przez konkretnie wskazane osoby (art. 1 § 1 KRO), albo sprawy o ustalenie, że małżeństwo zostało unieważnione lub rozwiązane przez rozwód, albo sprawy o ustalenie, że małżeństwo ustało wskutek uznania jednego z małżonków za zmarłego (art. 55 KRO). Jeżeli nieistnienie małżeństwa nie jest związane z naruszeniem regulacji zawartych w art. 1 KRO, bezpośrednie zastosowanie znajdzie art. 189 KPC, stanowiący ogólną podstawę powództwa o ustalenie nieistnienia prawa lub stosunku prawnego (*K. Pietrzykowski*, w: *Pietrzykowski*, Komentarz KRO, 2018, Legalis). **Powództwo o rozwód** może zostać wytoczone na podstawach przewidzianych w art. 57, 58, 60 KRO. W przypadku **sprawy o separację** zastosowanie mają przepisy art. 61¹ KRO. W postępowaniu odrębnym sprawy te zostaną rozpoznane w przypadku wystąpienia z pozwem o separację przez jednego z małżonków, zaś w przypadku zgodnego wniosku małżonków o separację sprawy rozpoznane zostaną w postępowaniu nieprocesowym (art. 567¹). **Postępowanie o zniesienie separacji** (art. 61⁶ KRO) **toczy się w trybie nieprocesowym**, nawet jeśli separacja została orzeczona w procesie, na żądanie jednego z małżonków (zob. *U. Dąbrowska*, w: *J. Ignaczewski* (red.), *Rozwód i separacja*, s. 227).
- 3. Dopuszczalność kumulacji roszeń** występuje w procesie o rozwód lub o separację, a także o unieważnienie małżeństwa. W ramach tych postępowań mogą być rozstrzygnięte sprawy dotyczące zaspokojenia potrzeb rodziny i o alimenty zarówno między małżonkami, jak i między nimi a ich wspólnymi małoletnimi dziećmi, oraz sprawy dotyczące pieczy nad dziećmi i wspólnego mieszkania małżonków (art. 58, 60 KRO).
- 4. Ustalenie nieistnienia małżeństwa** może opierać się na tej podstawie, że małżeństwo nie zostało zawarte, gdyż zostało unieważnione lub rozwiązane przez rozwód. Powództwo o ustalenie nieistnienia małżeństwa może być wytoczone zarówno wówczas, gdy akt małżeństwa został sporządzony, a do zawarcia małżeństwa nie doszło, na skutek niezachowania którejkolwiek z przesłanek określonych w art. 1 § 1 KRO, a także gdy akt małżeństwa nie istnieje i nie istniał. W pierwszym przypadku jednak, zgodnie z zasadą rozgraniczenia postępowania procesowego i nieprocesowego, powództwo o ustalenie nieistnienia małżeństwa jest dopuszczalne jedynie wtedy, gdy nie jest kwestionowana prawdziwość samego zdarzenia zarejestrowanego w akcie małżeństwa. Jeśli natomiast prawdziwość tego zdarzenia jest kwestionowana, właściwa jest droga postępowania nieprocesowego o unieważnienie aktu małżeństwa. Akt małżeństwa potwierdza zdarzenie niezgodne z prawdą, jeżeli sam fakt zawarcia małżeństwa jest nieprawdziwy, tzn. nie jest prawdą, że osoby w nim wymienione złożyły oświadczenie o wstąpieniu w związek małżeński (*I. Koper*, w: *H. Dolecki*, *T. Wiśniewski*, *KPC. Komentarz*, t. 2, 2013, uw. do art. 425, Nb 4; *T. Żyżnowski*, w: *K. Piasecki*, *KPC. Komentarz*, t. 1, 2006, s. 1587; *T. Ereciński*, w: *T. Ereciński*, *KPC. Komentarz*, t. 2, 2012, s. 483).

5. **Rozgraniczenie postępowań.** W uzasadnieniu wyr. SN z 2.12.2004 r. (V CK 323/04, OSNC 5 2005, Nr 12, poz. 209) przyjęto, że „rozgraniczenie drogi procesu cywilnego i postępowania nieprocesowego (w tym trybie rozpatrywane są sprawy o unieważnienie aktu stanu cywilnego) powinno następować według założenia, że o tym, czy w konkretnej sprawie stosuje się przepisy o procesie, czy o postępowaniu nieprocesowym decyduje przyczyna wpisania do aktu stanu cywilnego danych niezgodnych z prawdą. Jeżeli wpis dokonano na podstawie dokumentu stanowiącego dowód zdarzenia, które normalnie stanowi podstawę wpisu, lecz to właśnie zdarzenie – jego istnienie lub treść – jest kwestionowane, to wówczas mamy do czynienia ze sporem o prawo stanu, podlegającym rozpoznaniu w trybie procesu. Jeżeli natomiast wpis dokonano bez żadnej podstawy, lecz tylko na skutek pomyłki czy wprowadzenia w błąd urzędnika, w rachubę wchodzi prostowanie lub unieważnienie aktu stanu cywilnego”.

6. **Powództwo o ustalenie nieistnienia małżeństwa** powinno opierać się na podstawie, że 6 małżeństwo, co do którego akt małżeństwa został sporządzony, **nie zostało zawarte z uwagi na brak przesłanek określonych w art. 1 KRO.** Dlatego z reguły brak jest interesu prawnego do wytoczenia powództwa o ustalenie nieistnienia małżeństwa, jeżeli niesporne jest między stronami, że aktu małżeństwa nigdy nie sporządzono (orz. SN z 14.4.1955 r., II CR 176/54, OSNCK 1956, Nr 3, poz. 68).

7. **Powództwo o ustalenie nieistnienia małżeństwa – orzecznictwo.** Warto wskazać 7 na wyr. SN z 15.2.1963 r. (II CR 527/62, OSNCP 1964, Nr 5, poz. 96), zgodnie z którym przepis art. 416 dKPC z 1932 r. przewidujący powództwo o ustalenie nieistnienia małżeństwa, a więc w szczególności powództwo o ustalenie, że małżeństwo nie zostało zawarte, nie uszczupla zakresu przepisu art. 26 ust. 1 PrASC z 1955 r. (Dz.U. Nr 25, poz. 151 ze zm.) przewidującego unieważnienie aktu stanu cywilnego stwierdzającego „zdarzenie niezgodne z prawdą”. Kryteria rozgraniczenia spraw o ustalenie nieistnienia małżeństwa, co do którego sporządzono akt małżeństwa (art. 416 dKPC z 1932 r.), i spraw o unieważnienie tego aktu (art. 26 ust. 1 PrASC z 1955 r.) stanowi zasada jednotorowości postępowania i wynikająca z niej zasada niemnożenia postępowań na tym samym podłożu faktycznym. Jeżeli w danej sytuacji właściwe jest postępowanie niesporne o unieważnienie aktu małżeństwa, to *eo ipso* zamknięta jest droga procesu o ustalenie nieistnienia małżeństwa; i odwrotnie: jeżeli w danej sytuacji właściwa jest droga procesu o ustalenie nieistnienia małżeństwa, to *eo ipso* wyłączone jest postępowanie niesporne o unieważnienie aktu małżeństwa. Akt małżeństwa „stwierdza zdarzenie niezgodne z prawdą”, jeżeli sam fakt zawarcia małżeństwa jest nieprawdziwy, czyli jeżeli nieprawdą jest, jakoby osoby w nim wymienione złożyły oświadczenie o wstąpieniu w związek małżeński. A zatem ten, kto twierdzi, że fakt ten („zdarzenie” w znaczeniu ścisłym) jest nieprawdziwy, ma otwartą drogę postępowania o unieważnienie aktu małżeństwa. Droga ta jest w tym wypadku drogą jedyną. Natomiast powództwo o ustalenie, że małżeństwo nie zostało zawarte, jest aktualne tylko wtedy, gdy „zdarzenie” zarejestrowane w akcie małżeństwa nie jest nieprawdziwe, a jednak mimo to małżeństwo nie zostało zawarte w rozumieniu art. 1 KRO. Jeżeli więc akt małżeństwa został sporządzony, to powództwo o ustalenie, że małżeństwo nie zostało zawarte, jest aktualne wtedy i tylko wtedy, gdy – nie kwestionując prawdziwości samego „zdarzenia” zarejestrowanego w akcie – opiera się na twierdzeniu, że zachodził brak którejkolwiek z wymienionych w art. 1 KRO przesłanek skutecznego zawarcia małżeństwa.

8. **Ustalenie treści aktu małżeństwa** na podstawie art. 40 PrASC jest dopuszczalne, choćby 8 istnienie małżeństwa, którego akt taki dotyczy, było kwestionowane. Jednakże postępowanie nieprocesowe przewidziane w wymienionym przepisie ogranicza się tylko do stwierdzenia samego zdarzenia objętego aktem stanu cywilnego, w szczególności danych podlegających rejestracji w księgach stanu cywilnego. Zarzuty natomiast co do istnienia małżeństwa, którego akt stanu cywilnego został ustalony w sposób wyżej wskazany, rozstrzygane być mogą jedynie w procesie prowadzonym na podstawie art. 1 § 2 zd. 2 KRO w zw. z art. 425 KPC, w trybie postępowania odrębnego w sprawach małżeńskich (uchw. SN z 26.3.1970 r., III CZP 11/70, OSNCP 1970, Nr 12, poz. 220).

9. **Niezgodność z prawdą aktu stanu cywilnego.** Niezgodność z prawdą aktu stanu cywilnego 9 może być udowodniona jedynie w postępowaniu nieprocesowym o unieważnienie lub sprosto-

wanie aktu (art. 35 i 39 PrASC). Niezgodność z prawdą aktu stanu cywilnego – a więc jeżeli chodzi o akt małżeństwa – niezawarcie małżeństwa – nie może zatem być udowodnione w żadnym innym postępowaniu, czy to wszczętym na skutek pozwu lub wniosku tylko w tym celu, czy też w drodze zarzutu podniesionego w innym postępowaniu. W sprawie o unieważnienie małżeństwa z powodu pozostawania przez jednego z małżonków w poprzednio zawartym związku małżeńskim (art. 13 § 2 KRO) niedopuszczalne jest dowodzenie niezawarcia tego związku, jeżeli zawarcie jego jest stwierdzone aktem małżeństwa (art. 4 PrASC), przy czym bez znaczenia jest – czy akt ten został sporządzony przez urząd stanu cywilnego w trybie zwykłym, czy na podstawie orzeczenia innego organu państwowego w trybie określonym przepisami szczególnymi (por. wyr. SN z 18.10.1982 r., I CR 338/82, OSPiKA 1984, Nr 1, poz. 3).

- 10** 10. **Powództwo o ustalenie nieistnienia małżeństwa a rozwód.** Powództwo o ustalenie nieistnienia skutecznie zawartego małżeństwa wobec orzeczenia jego rozvodu należy uznać za **dopuszczalne wtedy, gdy chodzi o rozwód sądu konsystorskiego, którego akta zaginęły, zanim rozwiązanie małżeństwa odnotowano na marginesie aktu małżeństwa.** W inny bowiem sposób małżonkowie nie mogą udowodnić tego faktu. Przepisy postępowania cywilnego, odnoszące się do odtworzenia aktu (art. 716–729 KPC) dotyczą tylko aktu sądu państwowego. W tym więc wyjątkowym wypadku istnieje interes prawny w ustaleniu nieistnienia małżeństwa (wyr. SN z 7.3.1967 r., I CR 657/66, OSNCP 1967, Nr 11, poz. 201).
- 11** 11. **Sprostowanie aktu stanu cywilnego** może dotyczyć jedynie tych danych, które zostały albo powinny być wskazane w akcie stanu cywilnego w chwili jego sporządzenia, albo też danych, które na podstawie szczególnego przepisu znalazły się w treści aktu w wyniku jego uzupełnienia (orz. SN z 8.9.1961 r., II CR 231/61, OSNCP 1963, Nr 1, poz. 16).
- 12** 12. **Tryb sprostowania aktu stanu cywilnego** unormowany w art. 35 PrASC właściwy jest tylko wówczas, gdy niezgodność tego aktu z rzeczywistym stanem rzeczy **nie wpływa na stan cywilny osoby, której akt ten dotyczy.** Natomiast w sprawach o prawa stanu cywilnego, w których chodzi o ustalenie pochodzenia dziecka od określonych rodziców lub o zaprzeczenie, że są oni jego rodzicami – wyłącznie właściwe jest postępowanie sporne przewidziane w art. 453 i n. KPC w sprawach ze stosunku rodziców i dzieci (por. wyr. SN z 18.9.1963 r., II CR 895/62, OSNCP 1964, Nr 10, poz. 204).
- 13** 13. **Kolizja.** W wyr. z 6.7.1963 r. (I CR 205/63, OSNCP 1964, Nr 9, poz. 182) SN przyjął, że **niedopuszczalne** jest podważenie w postępowaniu spornym – w trybie powództwa o ustalenie nieistnienia małżeństwa – prawomocnego ustalenia przez sąd treści niesporządzonego we właściwym czasie aktu stanu cywilnego (małżeństwa).

II. Zakres podmiotowy

- 14** 1. **Zakres podmiotowy. Legitymację do wytoczenia powództwa** należy ustalać na podstawie przepisów prawa materialnego. Legitymacja ta przysługuje niewątpliwie małżonkom. W sprawie o ustalenie nieistnienia małżeństwa wytoczonej na innej podstawie, niż wymieniona w art. 2 KRO oraz o ustalenie istnienia małżeństwa, uprawnionym do wytoczenia powództwa jest ponadto każdy, kto wykaże interes prawny. Podobnie w sprawach o unieważnienie małżeństwa z powodu pozostawania jednego z małżonków w uprzednio zawartym związku małżeńskim oraz z powodu pokrewieństwa między małżonkami (art. 13, 14 KRO – *E. Marszałkowska-Krześ*, w: *E. Marszałkowska-Krześ*, KPC. Komentarz, 2012, uw. do art. 425, Nb 7; *I. Koper*, w: *H. Dolecki, T. Wiśniewski*, KPC. Komentarz, t. 2, 2013, uw. do art. 425, Nb 13, 16–17).
- 15** 2. **Osoba ubezwłasnowolniona.** *Z. Krzemiński* (Rozwód. Praktyczny komentarz, uw. do art. 425) przyjmuje, że osoba częściowo ubezwłasnowolniona, jako niemająca pełnej zdolności do czynności prawnych, **może podejmować czynności procesowe tylko przez swego przedstawiciela ustawowego** (art. 66 KPC). Osoba ta ma zdolność sądową i może być stroną w procesie. Pozew jednak powinien być wytoczony nie przez nią, lecz przez jej przedstawiciela ustawowego. Natomiast osoby ubezwłasnowolnione całkowicie, mając zdolność sądową, nie mają jednak zdolności procesowej, tzn. nie mogą samodzielnie wykonywać czynności procesowych (*Z. Krzemiński*, Postępowanie odrębne w sprawach małżeńskich, s. 25; *M. Lisiewski*, Nowy kodeks postępowania

nia cywilnego, s. 51, wkładka; *U. Dąbrowska*, w: *J. Ignaczewski* (red.), *Rozwód i separacja*, s. 230). W takiej sytuacji powództwo o rozwód może być wytoczone tylko przez opiekuna małżonka całkowicie ubezwłasnowolnionego. Autor dalej wskazuje, że sąd w takiej sprawie powinien mieć szczególnie obowiązek czuwania nad interesem małżonka ubezwłasnowolnionego. Dotyczy to zwłaszcza spraw, w których u podłoża sporu leżą kwestie majątkowe. Tak więc np. w sprawie rozwodowej sąd powinien rozważyć, czy orzeczenie rozwodu, na który pozwany nie wyraża zgody, nie pogorszy losu ubezwłasnowolnionego (orz. SN z 11.11.1960 r., I CR 636/58, OSPiKA 1961, poz. 219; *U. Dąbrowska*, w: *J. Ignaczewski* (red.), *Rozwód i separacja*, s. 230).

3. **Krąg osób zainteresowanych.** Warto wskazać, że uczestnikami postępowania w sprawie o prawa stanu powinny być **wszystkie osoby bezpośrednio i osobiście zainteresowane w rozstrzygnięciu takiej sprawy**. Współuczestnictwo tych osób jest współuczestnictwem koniecznym w rozumieniu art. 72 § 2 i art. 195 KPC (*I. Koper*, w: *H. Dolecki, T. Wiśniewski*, KPC. Komentarz, t. 2, 2013, uw. do art. 425, Nb 14).

4. **Prokurator.** Z brzmienia art. 7 KPC wynika, że w sprawach niemajątkowych z zakresu prawa rodzinnego prokurator może wytaczać powództwo tylko w wypadkach wskazanych w ustawie. **Prokurator może wytoczyć powództwo o unieważnienie małżeństwa oraz o ustalenie istnienia (nieistnienia) małżeństwa** (art. 22 KRO). Prokurator nie jest legitymowany do wytoczenia pozwu o rozwód (por. art. 7 KPC) – *Z. Krzemiński*, *Rozwód. Praktyczny komentarz*, uw. do art. 425, Nb 5; *U. Dąbrowska*, w: *J. Ignaczewski* (red.), *Rozwód i separacja*, s. 231; *W. Broniewicz*, *Powództwo prokuratora*, s. 31 i n.; *Z. Krzemiński*, *Postępowanie odrębne w sprawach małżeńskich*, s. 29 i n.; *S. Włodyka*, *Udział prokuratora*, s. 1044 i n.; *tenże*, *Głosa do orz.* SN z 24.6.1966 r., III CZP 42/66, NP 1968, s. 866 i n.

5. **Udział prokuratora.** Pojawia się wątpliwość, czy prokurator może przystąpić do już toczącej się sprawy rozwodowej. Należy opowiedzieć się za **dopuszczalnością wstąpienia** prokuratora do toczącej się sprawy rozwodowej (tak samo *J. Ignatowicz*, *Udział prokuratora*, s. 718; *Z. Resich*, w: *Z. Resich, W. Siedlecki*, KPC. Komentarz, t. 1, 1975, s. 147 i n.; *F. Rusek*, *Postępowanie zaoczne*, s. 161; *W. Siedlecki*, *Postępowanie cywilne w zarysie*, s. 140; *U. Dąbrowska*, w: *J. Ignaczewski* (red.), *Rozwód i separacja*, s. 231; odmienny pogląd prezentuje *Z. Krzemiński* (*Rozwód. Praktyczny komentarz*, uw. do art. 425, Nb 5). Prokurator może wnieść apelację od wyroku rozwiązującego małżeństwo przez rozwód, może to być jego pierwsza czynność w sprawie (tak samo SN w uchw. z 27.3.1981 r. (III CZP 14/81, OSNCP 1981 Nr 10, poz. 184).

6. **Rzecznik Praw Obywatelskich** podobnie jak prokurator może, na prawach prokuratora, wziąć udział w każdym toczącym się postępowaniu (*I. Koper*, w: *H. Dolecki, T. Wiśniewski*, KPC. Komentarz, t. 2, 2013, uw. do art. 425, Nb 29; *U. Dąbrowska*, w: *J. Ignaczewski* (red.), *Rozwód i separacja*, s. 231). Rzecznik nie może jednak – tak samo jak prokurator – wszcząć postępowania w sprawie o rozwód.

7. **Małżonek nieznan z miejsca pobytu.** Dopuszczalne jest wytoczenie powództwa o rozwód przeciwko **małżonkowi nieznanemu z miejsca pobytu i reprezentowanie go przez kuratora procesowego** w tym postępowaniu (uchw. SN(7) z 17.4.1948 r., C 493/47, OSN(C) 1948, Nr 2, poz. 28).

8. **Interwencja uboczna.** W sprawach o prawa stanu **interwencję uboczną** może zgłosić osoba, która mogłaby być stroną procesu, ale w takim charakterze nie występuje. Jest to możliwe w sprawach o unieważnienie małżeństwa z powodu bigamii oraz pokrewieństwa pomiędzy małżonkami (art. 13 i 14 KRO) oraz w sprawach o ustalenie istnienia (nieistnienia) małżeństwa. W pozostałych sprawach interwencja uboczna nie jest dopuszczalna (*E. Marszałkowska-Krzes*, w: *E. Marszałkowska-Krzes*, KPC. Komentarz, 2012, uw. do art. 425, Nb 8; *I. Koper*, w: *H. Dolecki, T. Wiśniewski*, KPC. Komentarz, t. 2, 2013, uw. do art. 20–22).

9. **Interwencja uboczna a rozwód.** „Zasadą systemu prawa rodzinnego jest nieingerowanie osób trzecich w stosunki rodzinne, jeżeli ich interes w rozstrzygnięciu nie ma charakteru osobistego. Z tego względu w sprawie o rozwód interwencja uboczna nie jest dopuszczalna (por. orz. SN z 25.11.1959 r., 2 CR 44/59, PiP 1961, Nr 7, s. 160)” (uzasadnienie wyr. SN

z 26.3.2003 r., II CK 91/02, Legalis; por. *U. Dąbrowska*, w: *J. Ignaczewski* (red.), *Rozwód i separacja*, s. 234–235).

- 23** 10. **Osoba interwenienta.** Zgodnie z post. SN z 30.7.1968 r. (II CZ 139/68, OSNCP 1969, Nr 5, poz. 96), w sprawie o prawa stanu uczestnikiem postępowania, a więc i interwenientem ubocznym może być tylko osoba bezpośrednio i osobiście zainteresowana w wyniku sprawy.
- 24** 11. **Dopuszczalność interwencji ubocznej.** Na marginesie warto wskazać, jak zagadnienie dopuszczalności interwencji ubocznej znalazło swoje odzwierciedlenie również w literaturze. W doktrynie istnieją dwa różne stanowiska w tej kwestii. Pierwsze z nich wyraża się w poglądzie, że w sprawach o prawa stanu interwencja uboczna jest dopuszczalna w pełnym zakresie, czyli że art. 76 powinien być stosowany bez jakichkolwiek ograniczeń. Jak wskazuje *Z. Krzemiński* (*Rozwód. Praktyczny komentarz*, uw. do art. 425, Nb 6), ten kierunek w literaturze prawniczej reprezentują: *B. Dobrzański*, Głosa do orz. SN z 5.4.1968 r., I CR 33/68, OSPiKA 1969, s. 127; *tenże*, *Interwencja uboczna*, s. 191 i n.; *J. Górecki*, *Unieważnienie małżeństwa*, s. 88; *J. Ignatowicz*, *Interwencja uboczna*, s. 21 i n.; *J. Klimkowicz*, *Interwencja uboczna*, s. 72 i n.; *J. Lapierre*, Głosa do orz. SN z 4.6.1956 r., IV CR 1039/55, NP 1958, Nr 1, s. 114; *K. Lipiński*, Głosa do orz. SN z 4.6.1956 r., IV CR 1039/55, NP 1958, Nr 1, s. 114; *T. Rowiński*, Głosa do orz. SN z 30.10.1956 r., III CR 741/56, PiP 1961, Nr 1, s. 148; *tenże*, *Powództwo o ustalenie*, s. 1172, *tenże*, *Interes prawny w procesie cywilnym*, s. 123; *W. Siedlecki*, *Odpowiedź prawna*, s. 128; *tenże*, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego*, PiP 1959, Nr 7, s. 97; PiP 1959, Nr 12, s. 1074; PiP 1969, Nr 2, s. 368; PiP 1970, Nr 5, s. 768; *tenże*, Głosa do uchw. z 14.4.1960 r., 4 CO 3/60, PiP 1961, Nr 2, s. 353; *B. Walaszek*, *Ustalenie ojcostwa małżeńskiego*, s. 99; *E. Wengerek*, Głosa do orz. SN z 25.11.1959 r., II CR 44/59, PiP 1961, Nr 7, s. 163; *tenże*, *Przegląd orzecznictwa SN w zakresie procesu cywilnego*, NP 1962, Nr 11, s. 1421; *Z. Wiszniewski*, Głosa do uchw. SN z 14.4.1960 r., IV CO 3/60, PiP 1961, Nr 2, s. 349. Z poglądem tym nie zgadza się *Z. Krzemiński*, przyjmując, że w tej kategorii spraw interwencja uboczna jest wprawdzie dopuszczalna, lecz w ograniczonym zakresie (*Z. Krzemiński*, w: *Z. Krzemiński, W. Żywicki*, *Rozwód*, s. 168 i n.; *tenże*, *Sądowe ustalenie ojcostwa*, s. 31 i n.; *tenże*, *Ojcostwo i alimenty*, s. 25 i n. oraz *tenże*, *Odpowiedź prawna*, s. 4 i n.).

Art. 426. [Pełnomocnictwo]

Do reprezentowania strony konieczne jest pełnomocnictwo udzielone do prowadzenia danej sprawy.

Spis treści

	Nb		Nb
1. Pełnomocnictwo szczególne	1	4. Współuczestnik sporu	4
2. Krąg pełnomocników	2	5. Zagraniczne pełnomocnictwo	5
3. Małżonek pełnomocnikiem	3	6. Brak należytego umocowania	6

- 1** 1. **Pełnomocnictwo szczególne.** W sprawach małżeńskich **konieczne jest legitymowanie się przez pełnomocnika pełnomocnictwem szczególnym.** Pełnomocnictwo szczególne udzielane jest do prowadzenia konkretnej sprawy z oznaczeniem stron i przedmiotu sprawy. Takie stanowisko zajmuje również SN w post. z 19.10.1999 r. (II CZ 115/99, OSNC 2004, Nr 4, poz. 80), w którym przyjęto, że pełnomocnictwo do niektórych tylko czynności procesowych w sprawie, w której wymagane jest pełnomocnictwo szczególne, musi wymieniać te czynności i oznaczać sprawę przez wskazanie jej przedmiotu oraz stron.
- 2** 2. **Krąg pełnomocników.** Legitymacja do występowania w sprawie jako pełnomocnik przysługuje ściśle określonym podmiotom. **W sprawach małżeńskich nie wszystkie podmioty wymienione w art. 87 § 1 KPC mogą występować jako pełnomocnicy.** Zgodnie z uchw. SN z 25.7.1978 r. (III CZP 43/78, OSNC 1979, Nr 3, poz. 46, z glosą *Bładowskiego*, OSPiKA 1980, Nr 5, poz. 83 i *Z. Krzemińskiego*, NP 1980, Nr 50, s. 147) w sprawie o rozwód pełnomocni-

kiem procesowym mogą być prócz adwokata lub radcy prawnego tylko rodzice, rodzeństwo lub zstępni, strony oraz osoby pozostające ze stroną w stosunku przysposobienia, jeżeli udzielono im pełnomocnictwa do prowadzenia danej sprawy (art. 87 § 1 w zw. z art. 426).

3. **Małżonek pełnomocnikiem.** Z. Krzemiński w głosie do powołanej wyżej uchwały (NP 1980, 3 Nr 50, s. 147) wyraził stanowisko, że małżonek z bigamicznego małżeństwa może wystąpić w charakterze pełnomocnika w sprawie rozwodowej małżonka o rozwiązanie pierwszego małżeństwa.

Małżonek może być pełnomocnikiem drugiego z małżonków w sprawach o ustalenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa oraz w sprawach o unieważnienie małżeństwa, jeśli pozew został wytoczony przez prokuratora lub osobę trzecią przeciwko obojgu małżonkom.

4. **Współuczestnik sporu** (interwient uboczny) nie może być pełnomocnikiem w sprawach 4 o rozwód i separację. W sprawach o ustalenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa, a także w sprawach o unieważnienie małżeństwa, w których dopuszczalne jest zgłoszenie interwencji ubocznej, interwient uboczny może być pełnomocnikiem (T. Ereciński, w: T. Ereciński, KPC. Komentarz, t. 2, 2012, s. 486; A. Zieliński, Postępowanie odrębne w sprawach małżeńskich, s. 10).

5. **Zagraniczne pełnomocnictwo.** Pełnomocnictwo udzielone do prowadzenia sprawy o roz- 5 wód lub separację przez osobę zamieszkałą za granicą **nie wymaga legalizacji**, gdyż do pełnomocnictwa nie stosuje się przepisów dotyczących dokumentów publicznych (orz. SN z 22.8.1950 r., C 142/50, OSN 1952, Nr 1, poz. 7; U. Dąbrowska, w: J. Ignaczewski (red.), Rozwód i separacja, s. 236).

6. **Brak należytego umocowania**, występujący w przypadku działania w charakterze peł- 6 nomocnika procesowego osoby, która nie może być pełnomocnikiem, powoduje nieważność postępowania (art. 379 pkt 2). Zgodnie z uchw. SN(7) z 8.7.2008 r. (III CZP 154/07, OSNC 2008, Nr 12, s. 133), a także uchw. SN z 28.7.2004 r. (III CZP 32/04, OSNC 2006, Nr 1, poz. 2) uchybienie to nie może być usunięte w drodze zatwierdzenia przez stronę czynności dokonanych przez tę osobę.

Art. 427. [Posiedzenia]

Posiedzenia odbywają się przy drzwiach zamkniętych, chyba że obie strony żądają publicznego rozpoznania sprawy, a sąd uzna, że jawność nie zagraża moralności.

Spis treści

	Nb
1. Zasada jawności	1
2. Ograniczenie zasady jawności	2
3. Brak obowiązku wydania postanowienia	3
4. Jawność rozprawy	4

1. **Zasada jawności** postępowania została uregulowana w art. 6 EKPC i w art. 45 Konstytucji RP. W art. 45 ust. 2 Konstytucji RP przewidziano odstępstwa od zasady jawności rozprawy.

2. **Ograniczenie zasady jawności. W sprawach małżeńskich nastąpiło ograniczenie zasady jawności.** Z uwagi na charakter tych spraw **odbywają się one przy drzwiach zamkniętych**, gdyż w tych sprawach roztrząsane są kwestie osobiste, intymne. Zgodnie z art. 154 § 1 KPC podczas rozprawy odbywającej się przy drzwiach zamkniętych na sali mogą być obecne: strony, interwienienci uboczni, ich przedstawiciele ustawowi i pełnomocnicy, prokurator oraz osoby zaufania – po dwie z każdej strony. Ogłoszenie orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie odbywa się publicznie (art. 154 § 2 KPC). W tej sytuacji można zaniechać ustnego uzasadnienia orzeczenia (art. 326 § 3 KPC). Protokół z posiedzenia powinien zawierać wzmiankę co do jawności (art. 158 § 1 KPC).

3. **Brak obowiązku wydania postanowienia.** Z uwagi na treść komentowanego przepisu 3 rozpoznanie sprawy przy drzwiach zamkniętych nie wymaga wydania żadnego postanowienia, gdyż podstawą prawną jest art. 427 KPC (A. Góra-Błaszczkowska, Postanowienia sądu I instancji, s. 48; U. Dąbrowska, w: J. Ignaczewski (red.), Rozwód i separacja, s. 256).

- 4 4. **Jawność rozprawy.** Jawne rozpoznanie sprawy może nastąpić wyłącznie w przypadku złożenia wniosku stron, gdy sąd uzna, że nie zagraża to moralności. Postanowienie w przedmiocie wniosku o publiczne rozpoznanie sprawy jest niezaskarżalne (*U. Dąbrowska*, w: *J. Ignaczewski* (red.), *Rozwód i separacja*, s. 256).

Art. 428. [Niestawiennictwo stron]

§ 1. Rozprawa odbywa się bez względu na niestawiennictwo jednej ze stron. Jednakże w razie nieusprawiedliwionego niestawiennictwa powoda na pierwsze posiedzenie sądowe wyznaczone w celu przeprowadzenia rozprawy, postępowanie ulega zawieszeniu, chyba że prokurator popiera żądanie unieważnienia albo ustalenia istnienia lub nieistnienia małżeństwa.

§ 2. Podjęcie postępowania następuje na wniosek powoda, nie wcześniej jednak niż po upływie trzech miesięcy od dnia zawieszenia postępowania. W razie niezgłoszenia takiego wniosku w ciągu roku po zawieszeniu, sąd umorzy postępowanie. Umorzenie wywołuje takie same skutki, jak umorzenie postępowania zawieszono na zgodny wniosek stron lub z powodu ich niestawiennictwa.

Spis treści

	Nb		Nb
1. Rozprawa a niestawiennictwo stron	1	5. Zawieszenie postępowania na wniosek stron	5
2. Udział pełnomocnika a zawieszenie postępowania	2	6. Wyrok zaoczny	6
3. Podjęcie postępowania	3	7. Brak zwrotu opłaty	7
4. Umorzenie postępowania	4		

- 1 1. **Rozprawa a niestawiennictwo stron.** Zgodnie z art. 428 § 1 KPC sąd rozpoznaje sprawy na rozprawie, a rozprawa odbywa się bez względu na niestawiennictwo jednej ze stron. Wyjątek od tej zasady dotyczy powoda: w przypadku jego nieusprawiedliwionego niestawiennictwa na pierwsze posiedzenie sądowe wyznaczone w celu przeprowadzenia rozprawy, postępowanie ulega zwieszeniu. Wydanie postanowienia o zawieszeniu jest obligatoryjne. Ewentualny wniosek powoda o przeprowadzenie rozprawy w jego nieobecność nie może odnieść zamierzonego skutku (por. orz. SN z 8.7.1952 r., C 1843/51, OSNCK 1953, Nr 2, poz. 59).
- 2 2. **Udział pełnomocnika a zawieszenie postępowania.** Ponieważ powód może być zastępowany przez pełnomocnika, jego stawiennictwo na pierwszą rozprawę wyłącza możliwość zawieszenia postępowania (por. orz. SN z 25.9.1951 r., C 614/51, OSN(C) 1952, Nr 2, poz. 55).
- 3 3. **Podjęcie postępowania** może nastąpić wyłącznie na wniosek powoda, nie wcześniej jednak niż po upływie 3 miesięcy od dnia zawieszenia postępowania (art. 428 § 2 KPC). Sąd podejmuje postępowanie wyłącznie na wniosek powoda, co oznacza, że pozwany zostaje pozbawiony możliwości wpływu na bieg procesu. Zdaniem przedstawicieli doktryny nieprzyznanie pozwanemu prawa do zgłoszenia wniosku o podjęcie postępowania, które przysługuje powodowi, godzi w zasadę równości stron wynikającą z konstytucyjnej zasady równości wszystkich obywateli wobec prawa (art. 32 ust. 1 Konstytucji RP) – *U. Dąbrowska*, w: *J. Ignaczewski* (red.), *Rozwód i separacja*, s. 257–258; *R. Łyczyszek*, Luka w przepisie art. 428 KPC, s. 29 i n.; pogląd ten podzielają: *A. Zieliński*, *Postępowanie odrębne w sprawach małżeńskich*, s. 15; *T. Ereciński*, w: *T. Ereciński*, *KPC. Komentarz*, t. 2, 2012, s. 352; *T. Żyznowski*, w: *K. Piasecki*, *KPC. Komentarz*, t. 2, 2002, s. 21).

Zgodnie z post. SA w Białymstoku z 16.2.1995 r. (I ACz 49/95, OSAB 1995, Nr 1, poz. 4) przewidziany w art. 428 § 2 KPC roczny termin do złożenia przez stronę wniosku o podjęcie zawieszono postępowania rozwodowego jest terminem ustawowym. W razie jego uchybienia strona może domagać się przywrócenia tego terminu, jeżeli wykaże istnienie przesłanek z art. 168 KPC.

- 4 4. **Umorzenie postępowania.** W przypadku niezgłoszenia przez powoda wniosku o podjęcie postępowania w ciągu roku po zawieszeniu, sąd umorzy postępowanie. Umorzenie postępowania

ma takie same skutki jak umorzenie postępowania na zgodny wniosek stron lub z powodu ich niestawiennictwa, nie pozbawia zatem powoda prawa ponownego wytoczenia powództwa.

5. **Zawieszenie postępowania na wniosek stron.** W sprawach małżeńskich **zastosowanie 5 może mieć art. 178 KPC**, zezwalający na zawieszenie postępowania na zgodny wniosek stron, łącznie z jego skutkami przewidzianymi w art. 182 KPC (orz. SN z 7.3.1968 r., III CRN 36/68, OSN 1968, Nr 11, poz. 195). Artykułu 178 KPC nie stosuje się w sprawach o unieważnienie małżeństwa lub o ustalenie istnienia albo nieistnienia małżeństwa wytoczonych lub popieranym przez prokuratora (art. 449 § 2 KPC).

6. **Wyrok zaoczny.** Niestawiennictwo pozwanego nie stanowi przeszkody do rozpoznania 6 sprawy. **W sprawach małżeńskich może być wydany wyrok zaoczny w myśl art. 339 § 1 KPC.** Nie znajduje jednak zastosowania art. 339 § 2 KPC, co oznacza, że sąd musi przeprowadzić postępowanie dowodowe, niezależnie od istnienia lub braku uzasadnionych wątpliwości co do zgodności z prawdziwym stanem sprawy okoliczności faktycznych przytoczonych w pozwie (*U. Dąbrowska, w: J. Ignaczewski (red.), Rozwód i separacja, s. 258–259*).

7. **Brak zwrotu opłaty.** W przypadku umorzenia postępowania na podstawie art. 428 KPC 7 sąd nie zwraca opłaty.

Art. 429. [Rozwinięcie]

Jeżeli strona wezwana do osobistego stawiennictwa nie stawi się bez usprawiedliwionych powodów na posiedzenie, sąd może skazać ją na grzywnę według przepisów o karach za niestawiennictwo świadka, nie może jednak nakazać przymusowego sprowadzenia jej do sądu.

Spis treści

	Nb		Nb
1. Wezwanie do osobistego stawiennictwa	1	5. Usprawiedliwienie niestawiennictwa	5
2. Elementy wezwania	2	6. Grzywna	6
3. Nieusprawiedliwione niestawiennictwo	3	7. Zażalenie	7
4. Grzywna	4		

1. **Wezwanie do osobistego stawiennictwa.** W myśl zasady fakultatywności czynności proce- 1 sowych stron, jeżeli strona wezwana do osobistego stawiennictwa nie stawi się w sądzie, sąd nie może stosować środków przymuszających ją do stawiennictwa. Wyjątek od tej zasady występuje w postępowaniu w sprawach małżeńskich, w którym **strona wezwana do osobistego stawien- nictwa ma obowiązek stawić się na posiedzenie, pod rygorem nałożenia na nią grzywny.**

2. **Elementy wezwania.** Wezwanie na posiedzenie powinno zawierać elementy określone 2 w art. 150 KPC.

3. **Nieusprawiedliwione niestawiennictwo.** Sąd może skazać stronę na grzywnę, jeśli nie 3 usprawiedliwi swojej nieobecności lub jeśli podane przez stronę okoliczności nie usprawiedli- wiają dostatecznie niestawiennictwa. Zgodnie z orz. SN z 14.8.1952 r. (C 1474/52, OSNCK 1953, Nr 3, poz. 82) za usprawiedliwioną przyczynę niestawiennictwa strony na posiedzenie sądowe w sprawie, na którym ma być przeprowadzony dowód z przesłuchania stron, można uznać brak środków materialnych na dojazd lub taką sytuację, w której poniesienie kosztów przyjazdu na po- siedzenie miałyby przynieść rodzinie poważny uszczerbek. Sąd może zobowiązać drugą stronę do wyłożenia odpowiedniej sumy na koszty dojazdu małżonka na posiedzenie.

4. **Grzywna.** Skazanie na grzywnę nie jest obligatoryjne. Sąd nie może jednak nakazać przy- 4 musowego sprowadzenia strony do sądu.

5. **Usprawiedliwienie niestawiennictwa** strony może nastąpić w terminie określonym 5 w art. 275 KPC.

6. **Grzywna.** Wysokość grzywny ustalana jest w granicach przewidzianych w art. 163 § 1 KPC. 6

- 7 **7. Zażalenie.** Na postanowienie w przedmiocie skazania strony na grzywnę przysługuje zażalenie (art. 394 § 1 pkt 5 KPC).

Art. 430. [Zakaz przesłuchiwania małoletnich]

Małoletni, którzy nie ukończyli lat trzynastu, a zstępni stron, którzy nie ukończyli lat siedemnastu, nie mogą być przesłuchiwani w charakterze świadków.

Spis treści

	Nb
1. Zakres zakazu przesłuchania małoletnich	1
2. Zakaz bezwzględny	2
3. Wysłuchanie małoletniego	3
4. Zakres spraw dotyczących wysłuchania	4

- 1 **1. Zakres zakazu przesłuchania małoletnich.** Komentowany przepis ustanawia **zakaz przesłuchiwania w charakterze świadków małoletnich, którzy nie ukończyli 13 lat, oraz zstępnych stron, którzy nie ukończyli lat 17.** Chodzi o wspólnych zstępnych stron, a nie np. zstępnych tylko jednego z nich. Zstępnymi (wspólnymi) stron są również małoletni przysposobieni przez oboje małżonków, dziecko jednej ze stron przysposobione przez współmałżonka, małoletni których dotyczy domniemanie pochodzenia od męża matki, wspólne przedmałżeńskie dzieci stron.
- 2 **2. Zakaz bezwzględny.** Przewidziany w tym przepisie **zakaz ma charakter bezwzględny** i dotyczy formalnego przeprowadzenia dowodu z zeznań świadków. **Wskazane osoby mogą zostać wysłuchane informacyjnie.** W związku z tym mogą one być w tym celu wezwane na posiedzenia jawne lub niejawne.
- 3 **3. Wysłuchanie małoletniego.** Zgodnie z art. 216¹ KPC sąd w sprawach dotyczących osoby małoletniego dziecka wysłucha je, jeżeli jego rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości na to pozwala. Wysłuchanie odbywa się poza salą posiedzeń sądowych. Sąd stosownie do okoliczności, rozwoju umysłowego, stanu zdrowia i stopnia dojrzałości dziecka uwzględni jego zdanie i rozsądne życzenia (szerzej zob. *U. Dąbrowska*, w: *J. Ignaczewski* (red.), *Rozwód i separacja*, s. 262–264).
- 4 **4. Zakres spraw dotyczących wysłuchania.** Wysłuchanie małoletniego w procesie powinno dotyczyć spraw niemajątkowych małoletniego, związanych w szczególności z orzekaniem o władzy rodzicielskiej w sprawach o rozwód, separację, unieważnienie małżeństwa (art. 425 KPC), a także związanych z ustalaniem i zaprzeczaniem pochodzenia dziecka (art. 453 KPC). Nie obejmuje natomiast spraw alimentacyjnych (*I. Koper*, w: *H. Dolecki, T. Wiśniewski*, *KPC. Komentarz*, t. 2, 2010, uw. do art. 430, Nb 6).

Art. 431. [Uznanie; przyznanie; wyrok zaoczny]

W sprawach przewidzianych w rozdziale niniejszym nie można oprzeć rozstrzygnięcia wyłącznie na uznaniu powództwa lub przyznaniu okoliczności faktycznych. W sprawach tych nie stosuje się art. 339 § 2.

Spis treści

	Nb
1. Wyjątek od zasad ogólnych wyrokowania	1
2. Warunki wydania wyroku zaocznego	2
3. Obowiązek prowadzenia postępowania dowodowego	3

- 1 **1. Wyjątek od zasad ogólnych wyrokowania.** Omawiany przepis wyłącza zastosowanie zasad określonych w art. 213 § 2 KPC, czyli związania sądu **uznaniem powództwa** oraz

w art. 229 KPC, czyli możliwości poprzestania na przyznaniu określonych faktów przez strony i odstąpienia od przeprowadzenia postępowania dowodowego.

2. Warunki wydania wyroku zaocznego. W sprawach małżeńskich istnieje możliwość 2 wydania wyroku zaocznego, jednakże tylko po przeprowadzeniu postępowania dowodowego. W sprawach o unieważnienie małżeństwa i o rozwód bezczynność pozwanego nie może bowiem stanowić podstawy do przyjęcia twierdzeń pozwu za prawdziwe (zob. uchw. SN(7) z 12.5.1952 r., C 1572/51, OSNCK 1953, Nr 4, poz. 96).

Sąd nie może wydać wyroku zaocznego tylko na podstawie przyjęcia za prawdziwe twierdzenia powoda o okolicznościach faktycznych przytoczonych w pozwie lub w pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed rozprawą, chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa (art. 339 § 2 KPC).

3. Obowiązek prowadzenia postępowania dowodowego. Konsekwencją regulacji komen- 3 towanego przepisu jest **wprowadzenie dla sądu obowiązku przeprowadzenia postępowania dowodowego**. Zgodnie z wyr. SN z 8.10.1998 r. (II CKU 50/98, Legalis), w razie uznania powództwa o zniesienie wspólności majątkowej celem postępowania dowodowego powinno być, przede wszystkim, ustalenie przyczyn, które skłoniły do tego uznania stroną pozwaną. W myśl wyr. SN z 7.7.1995 r. (I CRN 89/95, Legalis) art. 431 w zw. z art. 452 KPC wyłączają możliwość rozstrzygnięcia sprawy o zniesienie ustawowej wspólności jedynie na podstawie przyznania faktów i uznania powództwa przez pozwanego, z wyłączenia tego bowiem wypływa wskazówka dla sądu orzekającego, że postępowanie dowodowe w tego rodzaju sprawach nie może zostać zredukowane, lecz powinno zostać przeprowadzone w całej pełni, starannie i wnikliwie (tak też SN w wyr. z 26.11.1998 r., I CKU 110/98, Legalis).

Art. 432. [Dowód z przesłuchania stron]

W każdej sprawie o rozwód lub o separację sąd zarządza przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron. W innych sprawach sąd nie może odmówić dopuszczenia takiego dowodu, jeżeli strona go powołała. Art. 302 § 1 stosuje się odpowiednio.

Spis treści

	Nb		Nb
1. Szczególna regulacja prowadzenia dowodu z przesłuchania stron	1	5. Zasada swobodnej oceny dowodów	5
2. Szczególne znaczenie dowodu z przesłuchania stron	2	6. Informacyjne wysłuchanie stron a dowód z przesłuchania stron	6
3. Przesłuchanie jednej strony	3	7. Prawo odmowy odpowiedzi na pytania	7
4. Kolejność przeprowadzania dowodów	4	8. Dokładne przeprowadzenie dowodu	8

1. Szczególna regulacja prowadzenia dowodu z przesłuchania stron. Komentowany przepis stanowi wyjątek od ogólnej zasady prowadzenia dowodu z przesłuchania stron. Zasada zawarta jest w art. 299 KPC, zgodnie z którym jeśli po wyczerpaniu środków dowodowych lub ich braku pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, sąd dla wyjaśnienia tych faktów zarządzi dowód z przesłuchania stron. Zgodnie natomiast z art. 432 KPC w **każdej sprawie o rozwód lub o separację sąd zarządza przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron. W innych sprawach sąd nie może odmówić dopuszczenia takiego dowodu, jeśli strona go powołała.** Poza wyjątkiem od zasady wskazanej w art. 299 KPC w pozostałym zakresie zastosowanie mają zasady ogólne dotyczące dowodu z przesłuchania stron (art. 299–304 KPC).

2. Szczególne znaczenie dowodu z przesłuchania stron wynika m.in. z intymnego charakteru 2 pożycia małżeńskiego, o którym zasadniczo wiedzą tylko strony. Dlatego m.in. w omawianych sprawach prowadzenie dowodu z przesłuchania stron jest obligatoryjne.

3. Przesłuchanie jednej strony. Odpowiednie zastosowanie znajduje art. 302 § 1 KPC, zgod- 3 nie z którym w przypadku gdy z powodów natury faktycznej lub prawnej istnieje możliwość

przesłuchania tylko jednej strony, sąd ocenia, czy należy przesłuchać tę stronę, czy też dowód ten pominąć w zupełności. Jak wskazano w post. SN z 18.12.2003 r. (I CK 442/02, Legalis), dowód z przesłuchania stron polega na przesłuchaniu wszystkich stron, zaś jedynie wyjątkowo, w sytuacji zaistnienia przesłanek z art. 302 § 1, dowód ten można ograniczyć do przesłuchania jednej strony. W myśl orz. SN z 27.7.1958 r. (I CR 337/57, OSPiKA 1959, Nr 7–8, poz. 202) pominięcie dowodu z przesłuchania strony w sprawie rozwodowej z powodu jej niestawiennictwa wymaga uprzedniego stwierdzenia przyczyny nieobecności strony. Zaniechanie przeprowadzenia tego dowodu może nastąpić w razie ustalenia, że niezastosowanie się do wezwania sądu było wynikiem okoliczności zależnych od strony lub że jej stawienie się na rozprawę natrafia na poważne przeszkody, niedające się w niedługim czasie usunąć (*I. Koper*, w: *H. Dolecki, T. Wiśniewski*, KPC. Komentarz, t. 2, 2013, uw. do art. 432, Nb 6; *A. Zieliński*, Postępowanie odrębne w sprawach małżeńskich, s. 23; *U. Dąbrowska*, w: *J. Ignaczewski* (red.), *Rozwód i separacja*, s. 311; *T. Ereciński*, w: *T. Ereciński*, KPC. Komentarz, t. 2, 2012, s. 490; *E. Wengerek*, Przegląd orzecznictwa, s. 1331). Zgodnie natomiast z wyr. SN z 5.3.1999 r. (I CKN 1063/97, Legalis), w sprawie rozwodowej zasadą jest przesłuchanie jednej strony, a nie rezygnacja z dowodu z przesłuchania stron, jeśli istnieją przeszkody faktyczne lub prawne do przesłuchania obu stron, względnie jedna ze stron nie stawiała się na przesłuchanie. W sytuacji gdy strona wezwana na rozprawę nie stawia się, zaniechanie przesłuchania może nastąpić dopiero wtedy, gdy sąd ustali, jakie przyczyny wywołały to niestawiennictwo. Na gruncie wyr. z 18.4.1975 r. (III CRN 404/74, PiP 1975, Nr 10, s. 159, z głosem *J. Jodłowskiego*) SN przyjął, że przeszkody niestawiennictwa strony muszą mieć charakter trwałe. Co do zasady pobyt strony za granicą nie stanowi przeszkody do przeprowadzenia dowodu z przesłuchania stron, gdyż strona może być tam przesłuchana w drodze pomocy prawnej. Ograniczenie dowodu do przesłuchania jednej strony w sytuacji, gdy przesłuchanie drugiej było możliwe, stanowi naruszenie zasady równouprawnienia stron (wyr. SN z 8.2.2002 r., II CKN 672/00, Legalis).

- 4 **4. Kolejność przeprowadzania dowodów.** Należy wskazać, że jeśli po przeprowadzeniu dowodu z przesłuchania stron okaże się, że nie wszystkie istotne dla sprawy okoliczności faktyczne zostały należycie wyjaśnione, niedopuszczalne byłoby oddalenie powództwa bez przeprowadzenia dodatkowych dowodów zgłoszonych przez strony lub dopuszczonych przez sąd z urzędu (art. 232 KPC). Z uwagi na okoliczność, iż dowód z przesłuchania stron powinien być dowodem ostatecznym, przeprowadzenie po nim innych dowodów w zasadzie powoduje konieczność powtórzenia przesłuchania stron (por. orz. SN: z 17.5.1956 r., I CR 759/55, OSNCK 1957, Nr 2, poz. 50; z 30.12.1953 r., C 355/53, PiP 1964, Nr 5; z 23.5.1958 r., CR 146/57, RPE 1959, Nr 3, s. 346; *U. Dąbrowska*, w: *J. Ignaczewski* (red.), *Rozwód i separacja*, s. 312; *T. Ereciński*, w: *T. Ereciński*, KPC. Komentarz, t. 2, 2012, s. 490).
- 5 **5. Zasada swobodnej oceny dowodów. Ocena dowodu z przesłuchania stron przebiega w myśl ogólnych zasad, w tym zasady swobodnej oceny dowodów** (art. 233). Gdy strona zainteresowana szybkim uzyskaniem rozwodu przytoczy okoliczności, które nie znajdują potwierdzenia w całościście materiału dowodowego, sąd może nie dać wiary zeznaniom tej strony i przy wyrokowaniu przyjąć za podstawę inne ustalenia (orz. SN z 28.3.1952 r., C 1390/51, NP 1953, Nr 5, s. 80; *U. Dąbrowska*, w: *J. Ignaczewski* (red.), *Rozwód i separacja*, s. 312).
- 6 **6. Informacyjne wysłuchanie stron a dowód z przesłuchania stron.** Dowód z przesłuchania stron, o którym mowa zarówno w komentowanym przepisie, jak i w przepisach ogólnych (art. 299 i n. KPC), nie może być utożsamiany z informacyjnym przesłuchaniem stron.
- 7 **7. Prawo odmowy odpowiedzi na pytania.** Strona przesłuchiwana w procesie o separację nie może powołać się na art. 261 § 2 KPC, przyznający prawo odmowy odpowiedzi na pytania m.in. jeśli zeznanie mogłoby narazić ją lub jej bliskich na odpowiedzialność karną, hańbę lub dotkliwą i bezpośrednią szkodę majątkową. Strona z zasady powinna liczyć się z możliwością ujawnienia w toku postępowania przykrych dla niej faktów, które jednak dla rozstrzygnięcia sprawy mają istotne znaczenie (orz. SN z 17.9.1946 r., III C 719/45, OSN(C) 1948, Nr 2, poz. 34; *Z. Krzemiński*, *Rozwód. Praktyczny komentarz*, uw. do art. 432, Nb 6).
- 8 **8. Dokładne przeprowadzenie dowodu.** Dowód z przesłuchania stron w postępowaniu w sprawach małżeńskich powinien być przeprowadzony wnikliwie i dokładnie (*A. Zieliński*,

w: A. Zieliński, KPC. Komentarz, 2012, s. 757; U. Dąbrowska, w: J. Ignaczewski (red.), Rozwód i separacja, s. 312).

Art. 433. [Protokół rozprawy]

Protokół rozprawy powinien zawierać oświadczenie małżonków co do liczby, wieku i płci dzieci żyjących, stosunków majątkowych i zarobkowych obu małżonków, szczególnych obowiązków utrzymania osób niebędących ich wspólnymi dziećmi oraz co do treści umowy majątkowej, jeżeli małżonkowie umowę taką zawarli.

Spis treści

	Nb
1. Protokół rozprawy	1
2. Protokół rozprawy	2
3. Brak protokołu skróconego	3

1. **Protokół rozprawy** w postępowaniu w sprawach małżeńskich powinien być sporządzony 1 zgodnie z zasadami ogólnymi przewidzianymi w art. 157–162 KPC. Przepis art. 433 KPC określa dodatkowe wymogi, jakie powinien spełniać **protokół rozprawy**, poza wymogami wskazanymi w art. 158 KPC.

2. **Protokół rozprawy**. Zgodnie z komentowanym przepisem, protokół rozprawy powinien 2 zawierać oświadczenie małżonków co do liczby, wieku i płci dzieci żyjących, stosunków majątkowych i zarobkowych obu małżonków, szczególnych obowiązków utrzymania osób niebędących ich wspólnymi dziećmi oraz co do treści umowy majątkowej, jeżeli małżonkowie umowę taką zawarli. Oczywiście jest, że poza wskazanymi w nim okolicznościami, protokół rozprawy może i powinien zawierać jak najwięcej informacji, pozwalających na ustalenie stanu faktycznego zgodnego z rzeczywistością, celem wydania prawidłowego orzeczenia.

3. **Brak protokołu skróconego**. W sprawach małżeńskich nie ma zastosowania skrócona 3 forma protokołu przewidziana przy wydawaniu wyroku zaocznego, gdyż sąd obowiązany jest przeprowadzić postępowanie dowodowe w całości.

Art. 434. [Wywiad środowiskowy]

Sąd może zarządzić przeprowadzenie przez wyznaczoną osobę wywiadu środowiskowego w celu ustalenia warunków, w których żyją i wychowują się dzieci stron.

Spis treści

	Nb
1. Wywiad środowiskowy	1
2. Osoba przeprowadzająca wywiad	2
3. Znaczenie wywiadu środowiskowego	3

1. **Wywiad środowiskowy. Przeprowadzenie wywiadu środowiskowego w sprawach małżeńskich nie jest obligatoryjne** (wyr. SN z 10.5.2000 r., III CKN 881/00, Legalis; I. Koper, w: H. Dolecki, T. Wiśniewski, KPC. Komentarz, t. 2, 2013, uw. do art. 434, Nb 3). Zasadniczo stosowany jest on w przypadku spraw, w których strony nie są w stanie ustalić zgodnego sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi. Przedmiotem wywiadu środowiskowego jest ustalenie warunków, w których żyją i wychowują się dzieci stron.

2. **Osoba przeprowadzająca wywiad**. Wywiad środowiskowy może zostać przeprowadzony 2 przez wyznaczoną osobę, przepisy nie wskazują, jakie kwalifikacje musi mieć ta osoba, ale muszą być one odpowiednie do prowadzenia wywiadu. W praktyce wywiad, co do zasady, przeprowadzany jest przez kuratorów sądowych, działających na podstawie ustawy z 27.7.2001 r. o kuratorach sądowych (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 1014 ze zm.).

[Przejdź do księgarni →](#)